

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»

ISSN 2708-9908 Print
ISSN 2708-9916 Online

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК

НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА

Збірник наукових праць

Педагогіка

Психологія

Фізична культура і спорт

Фізична реабілітація

Філологія

Історія

HUMANITIES BULLETIN

OF YURI KONDRATYUK NATIONAL UNIVERSITY

Scientific Publications Collection

Pedagogy

Psychology

Physical culture and sport

Physical rehabilitation

History

Philology

Випуск 1-2(7)

*Присвячений 90-річчю Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Полтава – 2020

Розділ 2. Психологія

УДК 159.923.3-057.875:[378.016:159.9

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ»

С. П. Яланська,

*доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології та педагогіки
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
e-mail – yalanskasvetlana@gmail.com*

У статті розкрито актуальність проблеми розвитку соціальних навичок (soft skills) у майбутніх фахівців – комплексу неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які сприяють успішній професійній діяльності та високій її продуктивності. Мета статті полягає у розкритті проблеми розвитку соціальних навичок молоді у сучасному закладі вищої освіти. Для розв'язання поставлених завдань було використано комплекс методів дослідження. Теоретичні: теоретичний аналіз, узагальнення, систематизація; емпіричні: опитування; статистичні. Розкрито результати опитування студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» та Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка щодо можливостей розвитку соціальних, гнучких навичок під час вивчення курсу «Психологія». Визначено психолого-педагогічні, тренінгові засоби розвитку соціальних навичок молоді у сучасному закладі освіти.

Ключові слова: соціальні навички; розвиток; майбутні фахівці; заклад вищої освіти; дисципліна «Психологія».

Постановка проблеми. Сучасний ринок праці потребує не лише фахівців, які володіють компетентностями зі спеціальності, а спеціалістів, які володіють комплексом психосоціальних навичок, зокрема, вміють креативно і критично мислити, будувати конструктивну міжособистісну взаємодію, вміють працювати в команді. Соціальні навички розвитку (soft skills) підвищують конкурентоспроможність випускників, сприяють можливостям прийняття

зважених рішень, мотивації оточуючих, конструктивному розв'язанню проблем та керуванню стресами. Соціальні, економічні, політичні перетворення обумовлюють необхідність у підготовці фахівців, які здатні до комунікативної творчості, вміють швидко приймати рішення, генерують оригінальні ідеї, поважають думку інших. Серед таких навичок важливим є забезпечення розвитку креативності, толерантності учасників освітнього процесу.

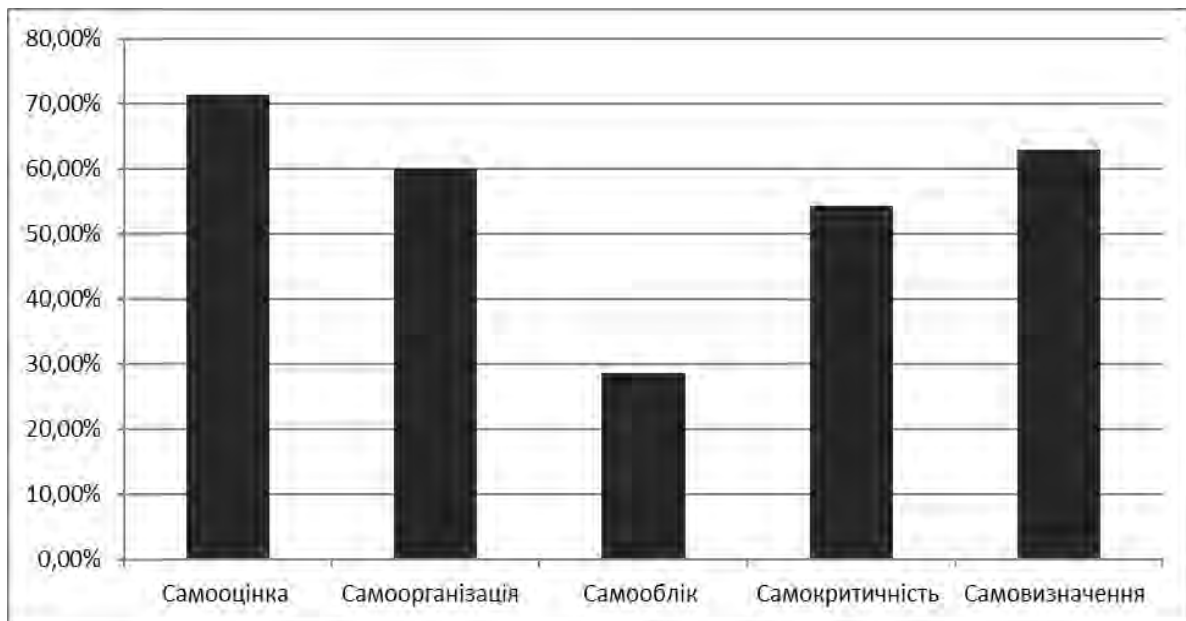
Аналіз досліджень і публікацій. У процесі науково-пошукової роботи, розглядаючи соціальні (м'які, гнучкі) навички, у своєму дослідженні звертаємось до визначення творчості, творчої особистості, акцентування дослідників, які працюють у межах різних психологічних підходів, на різних її аспектах: особистісність природи психіки людини пов'язана з такими ключовими ознаками, як цілісність, унікальність, активність, здатність до вираження, відкритість, саморегуляція. Необхідність розгляду у будь-якому конкретно-психологічному дослідженні існування особистості здатної до саморозвитку вихідної біосоціальної єдності. «Зустрічі» з різноманітними об'єктами і явищами не просто породжують потреби, вони зумовлюють цілепокладання і розвиток власних унікальних засобів досягнення цілей (С.Д. Максименко) [2]; творчість – властивість, як правило, професіоналів своєї справи, які ефективно працюють у відповідній галузі. Творча самореалізація в широкому сенсі становить основну якість, невід'ємну характеристику психічно здорової людини. Психологічні особливості винахідницької діяльності сприяють тому, що навіть у поставленій їй розв'язаній задачі тривалий час зберігається «інерція» об'єктивності її творчого змісту, об'єктивної новизни. Саме цей заряд об'єктивної новизни, що міститься у винахідницькій задачі, потрібний для розвитку творчої діяльності й зберігання всіх психологічних особливостей об'єктивної творчості. (В.О. Моляко) [3]; діагностичність мислення, що являє собою уважність, спостережливість, урахування психічного стану особистості (А.Ф. Ануфрієв) [1]. Розумінню проблеми розвитку толерантної особистості сприяли дослідження: толерантність як соціально-культурний феномен (Ф.С. Бацевич, С.Л. Грабовська, О.В. Дарморіз); національна толерантність як фактор розвитку суспільства (М.М. Бафаєв); толерантність у вихованні підростаючого покоління (М.К. Джанобілова); толерантність як одна із складових морального ідеалу (М.Б. Хом'яков); генетико-моделюючий метод вивчення цілісної особистості, яка саморозвивається (С.Д. Максименко); розгляд психологічних аспектів гуманізації освіти (Г.О. Балл); толерантність як практична філософія педагогіки (Н.Б. Бурковська) та ін [3, 5].

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у розкритті проблеми розвитку соціальних навичок молоді у сучасному закладі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. За результатами опитування студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (студенти III, IV курсу, 48 осіб) та Полтавського національного педагогічного

університету імені В.Г. Короленка (студенти I курсу, 76 осіб) отримали такі дані: на питання «Які теми дисципліни «Психологія» найбільше, на Вашу думку, зорієнтовані на розвиток соціальних навичок майбутнього фахівця?» респонденти визначили теми: «Спілкування» (85,0%), «Групи» (91,0%), «Емоційно-вольова сфера» (78,0%). Щодо питання «Які психолого-педагогічні, тренінгові засоби були для Вас найбільш цікавими і, на Вашу думку, сприяють розвитку соціальних навичок здобувачів вищої освіти?» студенти зазначили: робота у мікрогрупах (93,0%), виконання творів-есе (69,0%), творчих звітів (78,0%), робота з метафоричними асоціативними зображеннями (81,0%), експрес-вправи з психологічного розвантаження (76,0%).

На питання «Що сприяє розвитку соціальних навичок студента, враховуючи психологічну структуру особистості?» отримали такі дані (див. рис. 1).

Рис. 1. Результати опитування студентів щодо питання «Що сприяє розвитку соціальних навичок студента, враховуючи психологічну структуру особистості?»

З рис. 1 зрозуміло, що здобувачі вищої освіти відмітили такі важливі, на їхню думку, чинники: самооцінка – 71,4%; самоорганізація – 60,0%; самооблік – 28,6%; самокритичність – 54,3%; самовизначення – 62,9%.

У навчальних посібниках Яланської С.П. «Психологія творчості», рекомендовані Міністерством освіти і науки України (лист № 1/11-7542 від 20.05.2014), (2014, 2018) представлено авторську програму з розвитку соціальних (гнучких, м'яких) навичок, зокрема, творчих компетентностей, що передбачає забезпечення спеціального освітнього середовища у процесі підготовки майбутніх фахівців у ЗВО з наступними характеристиками:

а) формування міжособистісного спілкування як творчого процесу; б) установка на фахове зростання, поглиблення теоретичного й практичного психолого-педагогічного базису майбутнього фахівця; г) розвиток творчого мислення, самовдосконалення, саморозвиток, д) особистісний розвиток. Визначено організаційно-методичні умови сприяння розвитку творчої компетентності майбутніх фахівців: а) організація навчальної діяльності, у ході якої студенти реалізують себе як творчі особистості; б) забезпечення конструктивного постійного зворотного зв'язку; в) встановлення партнерського спілкування; г) забезпечення мотивації до дослідницької діяльності, активності та креативності під час занять [4].

У навчальному посібнику «Tolerance, Volunteerism and Leadership : textbook» (Inga Kapustian, Svitlana Yalanska, Tetiana Nikolashina, 2016) розкрито комплекс психолого-педагогічних та тренінгових засобів, що являє собою сукупність вправ, творчих завдань, рольових, ділових ігор, міні-лекцій для розвитку толерантності студентів (учнів). Комплекс зорієнтовано на: формування та розвиток позитивного, екопсихологічного мислення, інтерналізації загальнолюдських цінностей та розуміння цінностей інших культур; набуття досвіду конструктивного діалогу, доброзичливого та терпимого ставлення до оточуючих і навколишніх подій, що не порушують прав людини. Програма складається із сукупності блоків, які представлені психолого-педагогічними та тренінговими засобами, спрямованими на розвиток готовності до адекватного і повного пізнання власних можливостей та сформованості толерантності. Програма передбачає забезпечення психолого-педагогічних засобів, що сприяють формуванню та розвитку толерантності студентської молоді. Студенти осмислюють уявлення, що склалися про себе та інших. Учасники програми отримують інформацію про те, як вони виглядають в очах інших людей; як їх дії та вчинки сприймаються іншими [6]. Доцільним є проведення блоків програми під час виховних занять зі студентами, засідань психологічних гуртків, під час вивчення курсів «Психологія», «Психологія здоров'я та здорового способу життя», «Вікова та педагогічна психологія», «Психологія вищої школи», «Психологія учіння та розвитку людини», «Психологія інформаційного простору» та ін.

Викладачами кафедри психології та педагогіки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», в межах функціонування наукової психологічної студії «Шлях до успіху», проводяться заходи для учнівської та студентської молоді з розвитку соціальних навичок, зокрема, роботи в команді, толерантності, творчих компетентностей. Використовуються різноманітні креативні практики, що сприяють прояву комунікативної гнучкості та швидкості прийняття колегіальних рішень. Активно використовуються арт-практики для реалізації творчого потенціалу

учасників освітнього процесу. Серед яких арт-вправи «Пізнай себе», «Я хочу й можу...», «Креативний продукт», та ін.

Висновки. Таким чином, визначено психолого-педагогічні, тренінгові засоби розвитку соціальних навичок молоді у сучасному закладі освіти. За результатами опитування студенти зазначили найбільш ефективні, на їхню думку, засоби розвитку соціальних навичок у процесі вивчення дисципліни «Психологія»: робота у мікрогрупах, виконання творів-есе, творчих звітів, робота з метафоричними асоціативними зображеннями, експрес-вправи з психологічного розвантаження.

Перспективою дослідження є розробка та упровадження психолого-педагогічних, тренінгових засобів з розвитку соціальних навичок студентів різних спеціальностей у процесі вивчення соціальних та поведінкових наук.

Список використаних джерел

1. Ануфриев А. Ф., Костромина С. Н. Как преодолеть трудности в обучении детей. Психодиагностические таблицы. Психодиагностические методики. Коррекционные упражнения. М. : Ось-89, 1997. 224 с.
2. Максименко С. Д. Психологія учіння людини : генетико-моделюючий підхід : монографія. К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. 592 с.
3. Моляко В. О. Психологічна проблема творчого потенціалу. *Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості та обдарованості: Збірник наукових праць / За ред. В.О. Моляко. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. Т. 12. Вип. 2. С. 6-12.*
4. Яланська С. П. Психологія творчості: навч. посіб. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2014. 180 с.
5. Яланська С. П., Атаманчук Н. М. Психологія формування толерантного середовища в умовах нової української школи. *Наука і освіта. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2017. №1/ CLVI. С.71-75.*
- 6 Tolerance, Volunteerism and Leadership : textbook / authors. : Inga Kapustian, Svitlana Yalanska, Tetiana Nikolashina et.al. Poltava : Publishing House «Simon», 2016. 50 p.

Yalanska S. P.

DEVELOPMENT OF FUTURE SPECIALISTS' SOCIAL SKILLS WHILE STUDYING THE SUBJECT «PSYCHOLOGY»

The article focuses on the topicality of the following problem as the development of social skills (soft skills) for future professionals - a set of non-specialized, super-professional skills that greatly contribute to the successful professional activity and high productivity. The purpose of the article is to reveal the topicality of problem of the development of social skills of young people while studying at modern higher education

establishments. A set of research methods was used to solve the following tasks. Theoretical methods: theoretical analysis, generalization, systematization; empirical ones: surveys; statistical. The results of the survey done among the students of the National University "Poltava Polytechnic named after Yuri Kondratyuk" and Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University indicated that there was a scope for improving and developing social, flexible skills while studying the subject "Psychology". The students of the National University "Poltava Polytechnic named after Yuri Kondratyuk" (students of III, IV year, 48 people total) and Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University (first-year students, 76 people total) were the participants of the survey. According to its results the following data were received: the respondents identified the following topics: "Communication", "Groups", "Emotional and volitional sphere" as the relevant ones to the question "Which topics of the subject are, in your opinion, most focused on the development of social skills of the a future specialist?». Regarding to the question "What psychological and pedagogical, training tools were the most interesting for you and, in your opinion, contribute to the development of social skills of higher education students?" students admitted the following ones: their work in micro groups, the performance of essays, creative reports, work with metaphorical associative images, express exercises on the psychological relief. In the article psychological, pedagogical and training means of social skills development for youth in a modern educational institution are determined.

Key words: social skills; development; future specialists; higher educational institution; discipline "Psychology".

Стаття надійшла до редакції 22.11.2020 р.

УДК 159.923.4-057.875:378.4.015.31

ТЕМПЕРАМЕНТ – СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ ЗВО

Н. М. Атаманчук,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та педагогіки

Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

e-mail: nina.atamanchuk@gmail.com

Стаття розкриває теоретичний аналіз та емпіричні дослідження темпераменту як невід'ємної складової творчого потенціалу студента ЗВО.